

Troms Landforsvar
Bardufoss
April 1968

AVGRADERT

Opplegg for leksjon

Emne : Opptreden som krigsfange

ved Odd Gunnar Skagestad, sjt/ass G-2/T

I N N L E D N I N G

HENSIKT

Hensikten med denne leksjonen er å lære dere det viktigste hva angår opptreden som krigsfange. Kunnskap om disse ting vil gi som resultat en sikrere opptreden om dere noen gang skulle komme i den situasjon at dere selv blir tatt til fange.

En vesentlig grunn til at vi legger slik vekt på gi personellet en slik innføring, er den betydning krigsfanger tillegges som etterretningskilder. Krigsfanger regnes for å være en av de viktigste etterretningskilder, dvs der hvor en motstander kan skaffe seg opplysninger om ens krigspotensial. Når vi er klar over dette, skjønner vi at det er av stor betydning at vi vet hvordan vi skal opptre, slik at vi unngår å gi fienden noen som helst opplysninger som kan brukes mot oss.

BEHOV

At det er et behov for undervisning i dette emne, blir man stadig minnet om under øvelser. Det viser seg gang på gang at et stort antall deltagende personell IKKE har hatt det minimumskjennskap til opptreden som KF som man med rimelighet må kunne vente/forlange. Det skulle ligge i sakens natur at det skulle være i den enkelte soldats egeninteresse å være godt forberedt på dette felt. Man kan aldri vite når det kanskje vil oppstå en situasjon da dette vil være en dyd av nødvendighet.

G E N E V E - K O N V E N S J O N E N E AV 12. AUG. 1949

Vi skal vite at i tilfelle av krig, foreligger det spesielle bestemmelser både for den som blir tatt til fange og for den som tar fanger. Disse bestemmelsene finner vi i Geneve-konvensjonene, som er blitt revidert flere ganger, siste gang i 1949. I KtF, Avd I, Nr 20/1953 heter det bla a : "...Geneve-konvensjonenes bestemmelser skal være kjent av alt befal i Forsvaret, og av det menige personell i den utstrekning det er nødvendig for å sikre at konvensjonene overholdes..." Det nytter ikke for den enkelte av oss å kunne lære og huske det utall av paragrafer og avsnitt som konvensjonene inneholder. Det vi skal ta for oss i denne leksjon, er det lille som vi må kunne og må huske. Før jeg går videre, vil jeg nevne at Geneve-konvensjonenes folkerettslige status består i at for de land som har ratifisert konvensjonene, gjelder de på linje med landets øvrige lovverk. Fordi Norge har ratifisert Geneve-konvensjonen av 1949, gjelder dens bestemmelser for oss. Blant de øvrige land som har ratifisert den, finner vi våre viktigste allierte, deriblant USA, vi finner de nordiske land, Sovjet-Unionen, Midt-Østen land som Egypt, Syria og Israel og mange andre.

DEFINISJON PÅ KF.

Vi vil se litt på HVEM som regnes som KF i henhold til Geneve-konven-

sjonen. I artikkel 4 A finner vi følgende: "Personer som er falt i fiendens hender og som kommer inn under en av de nedennevnte grupper, er KF i denne konvensjons forstand:

1. Medlemmer av de væpnede styrker som hører til en av partene i konflikten, og medlemmer av militser og avdelinger av frivillige som utgjør en del av disse væpnede styrker
2. Medlemmer av andre militser og medlemmer av andre frivillige avdelinger, herunder medlemmer av organiserte motstandsbevegelser, som hører til en av partene i konflikten, og som opptrer utenfor eller på sitt territorium, selv om territoriet er okkupert, under forutsetning av at ovennevnte fyller følgende krav:
 - a) at de som leder har en person som er ansvarlig for sine underordnede
 - b) at de har et fastsittende kjennetegn, synlig på avstand
 - c) at de bærer våpnene åpent
 - d) at de i sine operasjoner retter seg etter krigens lover og sedvaner.
3. Medlemmer av regulære væpnede styrker som påberoper seg en regjering eller en myndighet som ikke er anerkjent av den makt som har dem i sin varetekt
4. Personer som følger de væpnede styrker uten direkte å tilhøre disse - såsom sivile medlemmer av militærfløy besetning, krigskorrespondenter mv - på betingelse av at de væpnede styrker de følger har gitt sin tillatelse hertil. De skal da være utstyrt med dertil identitetskort.
5. Medlemmer av handelsflåten
6. Befolkningen på et u-okkupert område som, når fienden nærmer seg, spontant griper til våpen for å kjempe mot invasjonstroppene uten å ha fått tid til å organisere seg i regulære væpnede styrker, hvis den bærer våpnene åpent og respekterer krigens lover og sedvaner.

Som militært personell vil vi spesielt merke oss pkt 1 og 2, og da i særdeleshet de 4 krav som er regnet opp under pkt 2. Når vi skal være oppmerksom på disse definisjonene, er det fordi personell som faller utenfor de ovennevnte kategorier, ikke dekkes av den beskyttelse Genevekonvensjonen gir regulære krigsfanger.

GANGEN I TILFANGETAGELSEN

Vi bør ha kjennskap til hva som normalt vil skje i tilfelle av tilfange- tagelse. Selve prosedyren vil erfaringsmessig følge dette mønster:

1. Tilfangetagelse
2. Avvæpning/kroppsvisitasjon
3. Adskillelse av fangene
4. Kort avhør på stedet
5. Eskorte til høyere enhet
6. Avhør ved brigade eller tilsvarende
7. Kroppsvisitasjon (mere grundig)
8. Avlevering til samleplass
9. Avlevering til høyere enhets MP
10. Avhør ved høyere enhets avhørslag (spesialister)
11. Transport til permanent fangeplass

Under hele denne periode vil fangen være utsatt for betydelige påkjenninger, både fysisk og mentalt. Det vil være av største viktighet at fangen ikke bryter sammen, men bevarer fatning og selvkontroll.

Dette er bare mulig dersom :

- 1) Du er i god fysisk form
- 2) Kjenner bestemmelsene for opptreden som KF
- 3) Opptrer i samsvar med gitte bestemmelser og dermed som en god soldat.

For å få en bedre forståelse av hvordan man skal opptre, vil vi ta for oss følgende 3 faser :

- 1) Hvordan vi skal forberede oss før strid
- 2) Hvordan vi skal opptre under fare for tilfangetagelse
- 3) Hvordan vi skal opptre etter tilfangetagelse

FØR STRID bør vi først og fremst kjenne til hvilke opplysninger en fiende vil søke å få ut av en fange:

- Ens avdeling, dens størrelse og utrustning, sammensetning, disiplin og moral, tap og forsterkningsmuligheter.
- Avdelingens oppdrag, evt forflytning av naboavdelinger.
- Utdannelse og teknikk.
- Alle mulige personlige opplysninger om en selv, befalet ved avd, osv.

Dernest bør vi kjenne til hvorledes fienden skaffer seg disse opplysningene:

- Ved avhør av fangene, hvorved flinke avhørere lurere viktige opplysninger ut av fangene.
- Ved ting som fangene har i sin besittelse. Dette kan være merkede karter, skriftlige ordre, og forøvrig dokumenter av enhver art, såsom brev, fotos, dagbøker, notater.

Utifra det som her er sagt, er det klart at forberedelse før strid omfatter at man ikke tar med seg noe som kan være av betydning for fienden ved avhør. Fotografier, karter, kalkuler, brev, dagbøker osv må derfor IKKE tas med i strid.

Dokumenter eller andre ting som for en soldat synes ubetydelige, kan for en avhører være uhyre viktige og akkurat den "brikke" han behøver i det puslespill E-tjenesten er.

VED FARE FOR TILFANGETAGELSE skal man tilintetgjøre det man måtte bære på seg av kompromitterende E-materiell, og dessuten egne våpen, så at disse ting ikke faller i fiendens hender, dog først hvis stillingen er blitt så håpløs at man ikke har noe annet valg enn å la seg ta til fange. UD 17-2, Soldaten i felt, slår fast at vi ikke skal la oss ta til fange av egen fri vilje. Skulle vi allikevel bli nødt til å la oss ta til fange, skal vi være innstilt på én ting, å utnytte enhver mulighet til å flykte, og helst å flykte så snart som mulig. Hvorfor helst så snart som mulig? Fordi muligheten for vellykket flukt vil være størst i fangenskapen etter tilfangetagelse. Senere vil vaktholdet bli mere effektivt og man vil få større avstand tilbake til egne styrker.

EFTER TILFANGETAGELSEN vil man vanligvis bli utsatt for avhør. Under avhøret vil fienden benytte seg av spesialister. Det kan være brutale folk som forsøker seg med vold, eller kommer med trusler, eller det kan være tilsynelatende vennlige avhørere som forsøker å lure en til å snakke.

Uansett hvilke midler eller på hvilken måte avhøret foretas , må vi ha klart for oss at vi skal oppgi kun...,ja HVA skal vi oppgi???Ifølge Geneve-konvensjonen av 1949, Art 17 har vi plikt til å oppgi NAVN, NR, GRAD, FØDSELS-ÅR OG -DATO.Spørsmål om opplysninger utover disse skal IKKE besvares, uansett hvor betydningsløse de måtte synes.Vi merker os: imidlertid at navn,nr,grad og fødselsdato må man oppgi,jfr Art 17 : "Hvis han forsettlig bryter denne regel,kan han utsette seg for en innskrenkning i de fordeler som er tilsått fanger av hans grad eller stilling".Man skal vokte seg for å dikte opp noen historie for å lure avhøreren.Slik "lurhet" vil bli avslørt av avhøreren,det vil svekke ens posisjon overfor fienden,og medføre usikkerhet mht egen skjebne. Det er viktig å kunne bevare en disiplinert, høflig og formelt korrekt opptreden.Om avhøreren er fiende,skal du ikke gjøre ham til personlig uvenn.

En god regel under opphold i fangenskap er at man ikke snakker med medfanger om ting en vet fienden vil ha rede på.Ved mere permanente fangeleire vil fienden ha plasert skjulte mikrofoner og ha agenter blant fangene.

Videre vil avhørerne gjerne forsøke å skape splid innen en gruppe fanger,f eks ved å påstå at en fange har "plapret", sagt noe ufordelaktig om en medfange o.l.Slikt må en være forberedt på,for å kunne beholde kameratskap & disiplin, og dermed en god moral.

Overfor fangen kan der som sagt anvendes "vennlige" metoder.Smiger, løfte om fordeler,fraternisering,særlig behandling og forpleining (alkohol & kvinnfolk), samtaler om tilsynelatende uvesentlige ting, er midler en kan bli utsatt for.Når det gjelder løfte om særfordeler mot visse gjenytelser,skal vi vite at ifølge G-49 har en KF ikke lov til å gå med på dette :

Artikkel 7 : "Krigsfangene kan ikke i noe tilfelle gi helt eller delvis avkall på de rettigheter som er sikret dem ved denne konvensjon eller, eventuelt,ved de særavtaler som det vises til i foregående artikkel". Hensikten med denne artikkel er å hindre at KF frivillig eller under tvang oppgir sine rettigheter som KF for å oppnå tilsynelatende fordeler, og derved blir gjort til gjenstand for vilkårlig behandling. Ved å gå inn på slike særavtaler risikerer selvsagt også KF å bli oppfattet av eget land som forræder og desertør.

Et vanlig knep en fiende vil anvende for å skaffe opplysninger, er å la fangene fylle ut spørreskjemaer.Om dette vil jeg si : Vær på vakt overfor alle slags skjemaer til utfylling.Gi aldri opplysninger utover det du har plikt til å oppgi: NAVN, NR, GRAD, FØDSELSDATO.

ÆRESORD

I G-49 Artikkel 21 heter det:"KF kan bli satt helt eller delvis fri mot æresord eller løfte, såfremt lovene i det land de hører til tillater dem det".Når jeg nevner dette punktet,er det fordi våre lover ikke

tillater noe slikt. I henhold til kgl res av 9 nov 1962 er det forbudt for alt norsk militært personell å avgi æresord til fienden om de skulle bli tatt til fange.

FLUKT

I tilknytning til det som doseres, at man skal benytte enhver chance til å flykte, vil jeg henwise til bestemmelsene i G-49, Artikkel 91 og 93, som slår fast at for fluktforsøk kan en fange ilegges kun disiplinærstraff (dvs max 30 dagers arrest), mens han overhodet ikke kan straffes for tidligere gjennomført flukt.

RETTIGHETER

Av rettigheter man har krav på under krigsfangenskap kan nevnes Artikk. el 71: "adgang til å sende og motta brev og kort", dessutan skal fangene ha rett til å ha egne tillitsmenn.

Fienden på sin side har rett til å sette fangene i arbeide under fangenskapet "for å holde dem i fysisk form", dog kun arbeide av ikke-militær art.

VERDIEN AV GENEVE-KONVENSJONENE

Det hevdes stundom, at fordi det har forekommet og forekommer at stater forbryter seg mot konvensjonens bestemmelser, og fordi der ikke finnes noe over-nasjonalt makt-organ som kan tvinge igjennom at bestemmelsene blir overholdt, så er ikke Geneve-konvensjonen noe mere enn et verdiløs stykke papir, som det er hyklersk og tåpelig å ta hensyn til.

Jeg vil på det mest innstendige advare mot en slik tankegang, som jeg vil karakterisere som kynisk, ansvarsløs og urealistisk, så meget mere som den stundom kommer til uttrykk fra hold hvor man burde vite bedre. Det er riktig at vi ikke har noen garanti mot at en eventuell fiende kan komme til å sette seg ut over konvensjonens bestemmelser. Men det er den forutsetning at de vil bli respektert som vi har å holde oss til, det er vi forpliktet til for eget vedkommende, og ^{å gjøre} noe annet er som å sage over den gren en selv sitter på. Skal vi ha noe berettiget håp om at konvensjonens bestemmelser vil bli opprettholdt av en eventuell motstander, så må det bli i den grad vi selv aktivt går inn for å oppfylle våre forpliktelser og å hevde våre rettigheter. Og hoved-forutsetningen for å kunne klare det er nettopp kunnskap, det er kjennskap til Geneve-konvensjonenes bestemmelser. Derfor er det vi må ta dette såpass alvorlig som vi gjør, og jeg vil igjen minne om ordlyden i den KtF som jeg innledningsvis siterte: "...Geneve-konvensjonenes bestemmelser skal være kjent av alt befal i Forsvaret, og av det menige personell i den utstrekning det er nødvendig for å sikre at konvensjonene overholdes...".

SPØRSMÅL

Hva er du pliktig til å oppgi ved avhør ? ? :

KONKLUSJON

- 1) Husk at du før du drar i strid ikke tar med deg noe som fienden kan gjøre bruk av hvis du blir tatt til fange.
- 2) Overgi deg ikke uten at det er tvingende nødvendig. Benytt enhver mulighet til flukt, og jo tidligere, desto bedre.
- 3) Vær våken og E-minde, forsøk å få rede på mest mulig om fienden i tilfelle du skulle få anledning til å flykte.
- 4) Oppgi kun : navn, nummer, grad, fødselsdato.
- 5) Dikt ikke opp noen historie for å være smart.
- 6) Fratervis ikke med fienden.
- 7) Benytt enhver mulighet til å flykte, for du er fortsatt norsk soldat selv om du er tatt til fange.

G E N E V E - K O N V E N S J O N E N A V 1 9 4 9
A R T I K K E L 4 A :

Personer som er falt i fiendens hender og som kommer inn under en av de nedennevnte grupper, er krigsfanger i denne konvensjons forstand :

1. Medlemmer av de væpnede styrker som hører til en av partene i konflikten, og medlemmer av militser og avdelinger av frivillige som utgjør en del av disse væpnede styrker.
2. Medlemmer av andre militser og medlemmer av andre frivillige avdelinger, herunder medlemmer av organiserte motstandsbevegelser, som hører til en av partene i konflikten, og som opptrer utenfor eller på sitt territorium, selv om territoriet er okkupert, under forutsetning av at ovennevnte fyller følgende krav :
 - a) at de som leder har en person som er ansvarlig for sine underordnede
 - b) at de har et fastsittende kjennetegn, synlig på avstand
 - c) at de bærer våpnene åpent
 - d) at de i sine operasjoner retter seg etter krigens lover og sedvaner
3. Medlemmer av regulære væpnede styrker som påberoper seg en regjering eller en myndighet som ikke er anerkjent av den makt som har dem i sin varetekt.
4. Personer som følger de væpnede styrker uten direkte å tilhøre disse - såsom sivile medlemmer av militærflys besetning, krigskorrespondenter mv - på betingelse av at de væpnede styrker de følger har gitt sin tillatelse hertil. De skal da være utstyrt med dertil identitetskort.
5. Medlemmer av handelsflåten.
6. Befolkningen på et u-okkupert område som, når fienden nærmer seg, spontant griper til våpen for å kjempe mot invasjonstroppene uten å ha fått tid til å organisere seg i regulære væpnede styrker, hvis den bærer våpnene åpent og respekterer krigens lover og sedvaner.

GANGEN I TILFANGETAGELSEN.

1. Tilfangetagelse
2. Avvæpning/kroppsvistasjon
3. Adskillelse av fangene
4. Kort avhør på stedet
5. Eskorte til høyere enhet
6. Avhør ved brigade eller tilsvarende
7. Kroppsvistasjon (mere grundig)
8. Avlevering til samleplass
9. Avlevering til høyere enhets MP
10. Avhør ved høyere enhets avhørslag (spesialister)
11. Transport til permanent fangeplass

AVHØREREN

FORUTSETNINGER & KVALIFIKASJONER

1. Utdannelse i avhørstjeneste
2. Sprogkunnskaper
3. Taktisk skolering
4. Generelle bakgrunnskunnskaper
5. Psykologisk innsikt
6. Psykisk styrke, autoritet
7. Systematisk sporsans